

саморегулювання аграрної економіки у цей період не було домінуючим. Радянською владою широко використовувалися адміністративні методи економічного управління. Центральне місце у духовному житті селянина 20-х рр. XX ст. посідали ідеї й соціальні почуття, які виникали на ґрунті аграрних відносин. Саме духовні основи, пов'язані з землею, про що правильно зауважує дослідник, визначали типологічні особливості внутрішнього світу селянина. Прагнення мати більше землі й займатися на ній індивідуальним господарством було виявом глибинної селянської соціально-психологічної сутності. За радянської доби держава стала єдиним власником землі, яка оголошувалася всенародним надбанням. Як справедливо зауважує П. Коріненко, так було вирішено один із складників земельних відносин – питання про володіння землею. Ця трансформація збіглася у часі з проголошеним курсом на індустріалізацію країни.

Реформування земельних відносин за доби незалежності стало предметом студіювань шостого розділу монографії «Земельні відносини в Українській РСР 1944–1991 рр. та курс на їх реформування у добу незалежності України». З найвагоміших результатів дослідження є обґрунтований висновок автора про те, що основний здобуток доби незалежності – проведення аграрної реформи, яка принципово змінила питання власника землі, ліквідувала монополію держави та утвердила приватну власність на землю. З'явилася реальна можливість поширення різних форм земельної власності, їх правової рівності тощо. Істориком розкрито, що зміни виявилися настільки масштабними, що стали економічною революцією в аграрному секторі України.

Таким чином, у монографії П. Коріненка з'ясовано стан наукової розробки теми, концептуальні основи і фактологічні пріоритети історіографії, висвітлено зміни у землеволодінні та землекористуванні, зумовлені інкорпоративними процесами та аграрними реформами.

Враховуючи складність обраної для дослідження теми, зрозуміло, що робота не позбавлена моментів, що носять дискусійний характер. Не можна сказати, що весь фактологічний масив із обраної тематики вичерпно проаналізовано. Деякі аспекти випали з поля зору дослідника, в чомусь він, можливо, не захотів повторювати попередніх авторів.

Загалом дослідження П. Коріненка є завершеним у межах визначених автором мети й завдань, самостійно виконаним, оригінальним науковим дослідженням із актуальної наукової проблеми, з'ясування якої є предметним внеском у висвітлення аграрної історії України і має важливе практичне значення. Це видання стане у нагоді не лише фаховим історикам-науковцям, а й учителям, студентам і всім, хто цікавиться вітчизняною аграрною історією.

*Надійшла до редакції 07. 11. 2016
Затверджена до друку 25. 11. 2016*

МОРОЗОВ Анатолій Георгійович,
доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри археології та
спеціальних галузей історичних знань
Черкаського національного
університету ім. Б. Хмельницького

**Краєзнавці Черкащини : біобібліографічний довідник / упоряд.:
В. М. Мельниченко, Г. М. Голиш. – Черкаси : Вертикаль, 2016. – 220 с. : фото.**

У сучасних умовах все більшого значення набувають регіонально-історичні дослідження, оскільки вони дають змогу осмислити роль регіональних чинників у житті

українського суспільства на різних етапах історичного розвитку і в історичній ретроспективі з'ясувати особливості його територіальної організації. У цьому контексті зростає значення краєзнавства як системи професійної і аматорської діяльності, яка робить вагомий внесок в історичну науку і справляє помітний вплив на формування національно-історичної свідомості громадян нашої держави.

Демократичний, творчий характер сучасного краєзнавчого руху дає дослідникам змогу сповна проявляти свою творчу індивідуальність і самобутність, зосереджувати увагу на актуальних проблемах місцевої історії, в тому числі й раніше замовчуваних. Однак, при цьому поза увагою науковців і громадськості, на превеликий жаль, залишаються люди, які присвятили усе своє життя подвижницькій і безкорисній праці на ниві краєзнавства, особливо в минулому.

Тому рецензоване видання «Краєзнавці Черкащини» до певної міри виправляє це упущення. При розробленні його концепції, як зазначено у передмові, «домінантою була теза про необхідність належного поцінування самовідданої праці краєзнавців – чи то науковців, чи то аматорів, привернення до краєзнавства уваги з боку державних інституцій з метою більш повного використання його можливостей у патріотичному вихованні громадян».

Підготовлений і упорядкований відомими дослідниками регіональної історії В. М. Мельниченком і Г. М. Голишем біобібліографічний довідник «Краєзнавці Черкащини» є першою у вітчизняній історіографії спробою у строго науковому форматі подати відомості про відомих краєзнавців минулого і сьогодення окремо взятого регіону держави.

Важливість і наукова новизна видання полягає у тому, що тривалий час біобібліографічним дослідженням не приділялося належної уваги. І тільки в роки незалежності в «обезлюднене» за радянських часів краєзнавство, коли цей потужний пласт культурно-громадського життя залишався практично суцільною «білою плямою», почали повертатися незаслужено забуті імена трудівників пошуково-краєзнавчої ниви.

Хронологічно рецензоване біобібліографічне видання охоплює період від зародження системного краєзнавства на території сучасної Черкащини до сьогодення. Матеріал подається у вигляді статей, розміщених у алфавітному порядку. Статті містять найсуттєвішу інформацію про життя та дослідницьку діяльність подвижників краєзнавства, а також відомості про їхні найвагомші праці та фото.

Працюючи над статтями, укладачі притримувалися загальноприйнятих вимог до видань подібного типу: прізвище, ім'я, по-батькові; дата і місце народження, а для померлих – дата і місце смерті; здобута освіта, наукові ступені і вчені звання (за наявності); основні періоди біографії; краєзнавчо-пошукова та просвітницька діяльність; нагороди, відзнаки, премії. В кінці статті – бібліографічний список найвагомших праць краєзнавця і список інформаційних джерел, у яких йдеться про діяльність персоналій. Кожна стаття підписана прізвищем автора.

Відрадно, що до підготовки 204 статей редколегія і упорядники залучили 96 авторів з міст і районів області, що, безумовно сприятиме посиленню інтересу до біобібліографічного компонента у краєзнавчих дослідженнях.

Редколегії і авторам вдалося дотриматися єдиної структури і редакційно-технічного оформлення, хоча міра інформативності даних про кожного дослідника різна. Це пояснюється як непопулярністю подібних видань у минулому, так і складнощами об'єктивного характеру при опрацюванні біографій дослідників у сучасний момент. Обсяг статей, їх архітектоніка обумовлені доступною інформацією про кожного героя у джерелах, літературі, а також зумовлені особливостями стилю і манерою письма авторів.

Суспільну значимість унікальному виданню надає те, що воно не тільки дає біобібліографічну інформацію, а й в такий спосіб складає шану безкорисливим літописцям рідного краю, в тому числі й незаслужено забутим, показує потужний інтелектуальний потенціал краєзнавства Черкащини як важливого чинника творення Української незалежної держави.

Серед включених до довідника імен – краєзнавці, які зазнали репресій і безпідставних звинувачень у 1930-х роках: Теодосій Мовчанівський, Петро Курінний та Григорій Храбан з Умані, Софія Терещенко із Звенигородки, Докія Гуменна із Жашкова, Костянтин Кушнір-Марченко з Чорнобаївщини.

Покоління дослідників 1960-х і наступних років представлено у довіднику такими відомими краєзнавцями як Михайло Пономаренко (Золотоніщина), Іван Сорокопуд (Канів), Михайло Іванченко (Звенигородщина), Ольга Діденко, Василь Стефанович і Микола Комарницький (Умань), Олександр Найда (Чигирин), Іван Гуріненко (Городище), Кость Гудзенко (Кам'янка), Іван Волошенко (Монастирище), Іван Городинець (Драбівщина), Павло Соса і Микола Щербина (Черкаси) та багатьма іншими самовідданими дослідниками історії краю, які багато зробили для розвитку краєзнавства і формування громадянсько-патріотичних якостей черкашан, були активними учасниками розбудови Української держави в роки незалежності.

Над створенням довідника працювала редколегія у складі членів НСКУ: В. М. Мельниченко, к.і.н., проф. (голова), к.і.н., доц. Г. М. Голиш, М. І. Борщ, к.і.н., доц. Т. А. Клименко, к.і.н., доц. І. І. Кривошея, д.і.н., проф. В. М. Лазуренко, В. Б. Страшевич, М. М. Щербина, д.і.н., проф. А. Ю. Чабан.

Позитивно оцінюючи рецензоване видання, хотілось би в якості побажання поради у майбутньому окрім алфавітного критерію систематизації персоналій краєзнавців звернутися до хронологічного і територіально-адміністративного (міста і райони).

Дане видання, без сумніву, дасть поштовх до розвитку ще недостатньо розробленого біобібліографічного напрямку наукових досліджень і в інших сферах. Адже поки що спроби створення подібних видань на Черкащині не піднімаються вище аматорського рівня.

У цілому ж наукова праця є актуальною, виконана на належному рівні і схвально сприйнята громадськістю під час презентацій у містах і районах Черкащини.

Розрахована на науковців, викладачів, учителів, краєзнавців, аспірантів, студентів, усіх, хто цікавиться минулим свого рідного краю, життям і творчістю подвижників краєзнавства.

*Надійшла до редакції 09. 11. 2016
Затверджена до друку 25. 11. 2016*

ГОЛИШ Григорій Михайлович
кандидат історичних наук, доцент,
директор наукової бібліотеки
ім. М. Максимовича
Черкаського національного
університету ім. Б. Хмельницького

Воєнно-історичні студії викладачів Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (1995–2015 рр.) : анот. бібліограф. покажч. / уклад.: В. О. Кіреєва, Л. Г. Лисиця ; наук. ред. Г. М. Голиш. – Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2015. – 156 с. : фото.

Гносеологічно невичерпною й постійно актуальною залишається проблема історії Другої світової війни. У цьому зв'язку слід зазначити, що серед цивільних ВНЗ України лише в Черкаському національному університеті ім. Б. Хмельницького від 1995 р. спеціально вивчалася воєнна проблематика у рамках комплексних науково-дослідних тем «Актуальні проблеми історії України періоду Другої світової війни» (1995–2008 рр.) і «Актуальні проблеми світових воєн ХХ ст.» (2009 р – дотепер). В університеті